

Republica Moldova
CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

DECIZIE
DE INADMISIBILITATE

a sesizării nr. 152g/2018

privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul
190 alin. (1) din Codul penal

CHIȘINĂU

15 noiembrie 2018

Curtea Constituțională, judecând în componența:

dlui Mihai POALELUNGI, *președinte*,
dlui Aurel BĂIEȘU,
dlui Igor DOLEA,
dlui Victor POPA,
dlui Veaceslav ZAPOROJAN, *judecători*,
cu participarea dlui Marcel Lupu, *grefier*,

Având în vedere sesizarea depusă pe 30 octombrie 2018,
Înregistrată la aceeași dată,
Examinând admisibilitatea sesizării menționate,
Având în vedere actele și lucrările dosarului,
Deliberând pe data de 15 noiembrie 2018 în camera de consiliu,

Pronunță următoarea decizie:

ÎN FAPT

1. La originea cauzei se află excepția de neconstituționalitate a textului „în privința naturii, calităților substanțiale ale obiectului, părților (în cazul în care identitatea acestora este motivul determinant al încheierii actului juridic) actului juridic nul sau anulabil, ori dacă încheierea acestuia este determinată de comportamentul dolosiv sau viclean care a produs daune considerabile” din articolul 190 alin. (1) din Codul penal, ridicată de către dl judecător Victor Sandu, în dosarul nr. 1-880/2018, pendinte la Judecătoria Chișinău, sediul Centru.

2. Sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a fost depusă la Curtea Constituțională pe 30 octombrie 2018, de către dl judecător Victor Sandu de la Judecătoria Chișinău, sediul Centru, în baza articolului 135 alin. (1) literele a) și g) din Constituție.

A. Circumstanțele litigiului principal

3. Pe rolul Judecătoriei Chișinău, sediul Centru, se află cauza penală de învinuire a dlui Serghei Feraru de comitere a infracțiunii prevăzute de articolul 190 alin. (5) din Codul penal [escrocheria care a provocat daune în proporții deosebit de mari].

4. Pe 15 octombrie, dl judecător Victor Sandu de la Judecătoria Chișinău, sediul Centru, a ridicat excepția de neconstituționalitate a textului „în privința naturii, calităților substanțiale ale obiectului, părților (în cazul în care identitatea acestora este motivul determinant al încheierii actului juridic) actului juridic nul sau anulabil, ori dacă încheierea acestuia este determinată de comportamentul dolosiv sau viclean care a produs daune considerabile” din articolul 190 alin. (1) din Codul penal și a dispus, printr-o încheiere, trimiterea unei sesizări la Curtea Constituțională, în vederea soluționării excepției.

B. Legislația pertinentă

5. Prevederile relevante ale Constituției sunt următoarele:

Articolul 22 Neretroactivitatea legii

„Nimeni nu va fi condamnat pentru acțiuni sau omisiuni care, în momentul comiterii, nu constituiau un act delictuos. De asemenea, nu se va aplica nici o pedeapsă mai aspră decât cea care era aplicabilă în momentul comiterii actului delictuos.”

Articolul 23 Dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle

„[...]”

(2) Statul asigură dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle. În acest scop statul publică și face accesibile toate legile și alte acte normative.”

6. Prevederile relevante ale Codului penal al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr. 985 din 18 aprilie 2002, sunt următoarele:

Articolul 190 Escrocheria

„(1) Escrocheria, adică dobândirea ilicită a bunurilor altei persoane prin inducerea în eroare a unei sau a mai multor persoane prin prezentarea ca adevărată a unei fapte mincinoase sau ca mincinoasă a unei fapte adevărate, în privința naturii, calităților substanțiale ale obiectului, părților (în cazul în care identitatea acestora este motivul determinant al încheierii actului juridic) actului juridic nul sau anulabil, ori dacă încheierea acestuia este determinată de comportamentul dolosiv sau viclean care a produs daune considerabile,

se pedepsește cu amendă în mărime de la 550 la 850 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 120 la 240 de ore, sau cu închisoare de până la 3 ani.

[...]”

(5) Acțiunile prevăzute la alin.(1)-(3) săvârșite în proporții deosebit de mari

se pedepsesc cu închisoare de la 8 la 15 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 5 ani.”

7. Prevederile relevante ale Codului civil al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr. 1107 din 6 iunie 2002, sunt următoarele:

Articolul 227 Nulitatea actului juridic afectat de eroare

„(1) Actul juridic încheiat în baza unei erori considerabile poate fi declarat nul de instanța de judecată.

(2) Eroarea este considerabilă dacă la încheiere a existat o falsă reprezentare referitor la:

- a) natura actului juridic;
- b) calitățile substanțiale ale obiectului actului juridic;

c) părțile actului juridic (partenerul sau beneficiarul), în cazul în care identitatea acestora este motivul determinant al încheierii actului juridic.

(3) Eroarea asupra motivului este considerabilă doar în cazul în care motivul este inclus în obiectul actului juridic.

(4) Eroarea imputabilă celui al cărui consimțământ este viciat nu poate servi temei pentru anularea actului juridic.

(5) Persoana în al cărei interes a fost declarată nulitatea este obligată să repare celeilalte părți prejudiciul cauzat, dar nu mai mult decât beneficiul pe care aceasta l-ar fi obținut dacă actul juridic nu ar fi fost declarat nul. Prejudiciul nu se repară în cazul în care se demonstrează că cel îndreptățit la despăgubire știa sau trebuia să știe despre eroare.

(6) Actul juridic încheiat sub influența erorii nu poate fi contestat dacă cealaltă parte este de acord să-l execute în conformitate cu dorința părții care intenționează să conteste actul.”

Articolul 228

Nulitatea actului juridic încheiat prin dol

„(1) Actul juridic a cărui încheiere a fost determinată de comportamentul dolosiv sau viclean al uneia din părți poate fi declarat nul de instanța de judecată chiar și în cazul în care autorul dolului estima că actul juridic este avantajos pentru cealaltă parte.

(2) Dacă una dintre părți trece sub tăcere anumite împrejurări la a căror dezvăluire cealaltă parte nu ar mai fi încheiat actul juridic, anularea actului juridic poate fi cerută numai în cazul în care, în baza principiului bunei-credințe, se putea aștepta ca cealaltă parte să dezvăluie aceste împrejurări.

(3) În cazul în care dolul este comis de un terț, actul juridic poate fi anulat numai dacă se demonstrează că cealaltă parte a știut sau trebuia să știe despre dol.”

ÎN DREPT

A. Argumentele autorului excepției de neconstituționalitate

8. În motivarea sesizării, autorul a susținut că dispozițiile contestate din articolul 190 alin. (1) din Codul penal sunt imprevizibile și, prin urmare, permit o interpretare extensivă defavorabilă acuzatului. În descrierea elementelor infracțiunii de escrocherie, legislatorul operează cu noțiuni din dreptul civil, care nu sunt definite. Aplicarea articolului 190 din Codul penal este condiționată de existența unui act juridic lovit de nulitate, încheiat prin vicierea consimțământului. În aceste condiții, nu este clar dacă judecătorul care examinează o cauză penală de învinuire în baza articolului 190 din Codul penal trebuie să aibă în vedere constatările unei instanțe civile cu privire la nulitatea actului juridic sau dacă trebuie să se substituie unei instanțe civile și să constate mai întâi dacă actul juridic este nul.

9. Potrivit autorului, legislatorul a generat o suprapunere între răspunderea civilă (*i.e.* sancțiunea nulității actului juridic) și răspunderea penală, deși aceste tipuri de răspundere trebuie delimitate în mod strict. Dispozițiile contestate creează riscul ca orice neexecutare a obligațiilor cu caracter civil să fie calificată în baza articolului 190 din Codul penal, contrar articolului 1 din Protocolul nr. 4 adițional la Convenția Europeană a

Drepturilor Omului, care prevede că nimeni nu poate fi privat de libertatea sa pentru singurul motiv că nu este în măsură să execute o obligație contractuală.

10. În opinia autorului excepției de neconstituționalitate, prevederile contestate contravin articolelor 1 alin. (3), 22 și 23 din Constituție.

B. Aprecierea Curții

11. Examinând admisibilitatea sesizării, Curtea constată următoarele.

12. În conformitate cu articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, controlul constituționalității legilor, în prezenta cauză a Codului penal, ține de competența Curții Constituționale.

13. Curtea constată că excepția de neconstituționalitate a fost ridicată de către dl judecător Victor Sandu, în dosarul nr. 1-880/2018, pendinte la Judecătoria Chișinău, sediul Centru. Sesizarea este formulată de către subiectul abilitat cu acest drept, în baza articolului 135 alin. (1) literele a) și g) din Constituție.

14. Obiectul excepției de neconstituționalitate îl constituie textul „în privința naturii, calităților substanțiale ale obiectului, părților (în cazul în care identitatea acestora este motivul determinant al încheierii actului juridic) actului juridic nul sau anulabil, ori dacă încheierea acestuia este determinată de comportamentul dolosiv sau viclean care a produs daune considerabile” din articolul 190 alin. (1) din Codul penal.

15. Curtea reamintește că una dintre condițiile de admisibilitate ale unei excepții de neconstituționalitate este aplicabilitatea prevederilor contestate în cauza în care a fost ridicată excepția (a se vedea HCC nr. 2 din 9 februarie 2016, § 82).

16. În cauza pendinte la Judecătoria Chișinău, sediul Centru, persoana este acuzată de comiterea infracțiunii prevăzute de articolul 190 alin. (5) din Codul penal, *i.e.* escrocheria care a provocat „daune în proporții deosebit de mari”. Nu există nicio presupunere că textul „care a produs daune considerabile” de la articolul 190 alin. (1) din Cod va fi aplicat în cauza penală. Totuși, celelalte prevederi contestate sunt aplicabile în prezenta cauză, pentru că acestea descriu acțiunile infracțiunii de escrocherie care pot conduce inclusiv la provocarea „daunelor în proporții deosebit de mari”.

17. Cu privire la pretinsa neclaritate a prevederilor contestate, Curtea reamintește că legea trebuie să definească în mod clar infracțiunile și pedepsele aplicabile. Această cerință este îndeplinită atunci când un justițiabil are posibilitatea de a cunoaște, chiar din textul normei juridice relevante, iar la nevoie cu ajutorul interpretării acesteia de către instanțe sau cu ajutorul unor profesioniști ai dreptului, care sunt acțiunile și omisiunile ce-i pot angaja răspunderea penală și care este pedeapsa aplicabilă, în cazul unor încălcări ale normei.

18. Totodată, având în vedere principiul aplicabilității generale a legilor, Curtea Europeană pentru Drepturile Omului a reținut că formularea acestora nu poate prezenta o precizie absolută. Oricât de clar ar fi redactată o normă juridică, în orice sistem de drept, există un element inevitabil de interpretare judiciară, inclusiv într-o normă de drept penal. Din nou, deși certitudinea

este dezirabilă, aceasta ar putea antrena o rigiditate excesivă. **Rolul decizional conferit instanțelor de judecată urmărește tocmai înlăturarea dubiilor ce persistă cu ocazia interpretării normelor** (*Del Rio Prada v. Spania* [MC], 21 octombrie 2013, § 92 și §93).

19. Cu privire la clarificarea normelor juridice, Curtea Europeană a reținut că dezvoltarea progresivă a dreptului penal prin intermediul procesului de creare a dreptului este o parte bine-consolidată și necesară a tradiției juridice în statele-părți la Convenție. Articolul 7 din Convenție nu poate fi citit ca interzicând clarificarea graduală a regulilor răspunderii penale prin intermediul interpretării judiciare de la caz la caz, cu condiția ca evoluția care rezultă să fie conformă cu esența infracțiunii și să fie previzibilă în mod rezonabil (*Kononov v. Latvia* [MC], 17 mai 2010 § 185).

20. Având în vedere că prevederile contestate au intrat în vigoare recent, *i.e.* pe 17 august 2018, nu s-a consolidat o practică judiciară cu privire la aplicarea lor. Așadar, ține de competența instanțelor de judecată să interpreteze, să clarifice și să înlătore dubiile referitoare la aplicarea articolului 190 din Codul penal. De altfel, în acest context, și Curtea Europeană a menționat că **va exista întotdeauna un element de incertitudine cu privire la sensul unei noi dispoziții legale până când va fi interpretat și aplicat de instanțele naționale** (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Perinçek v. Elveția*, 15 octombrie 2015 [MC], §§ 135, 138; *Jobe v. Regatul Unit* (dec.), 14 iunie 2011; *Dmitriyevskiy v. Rusia*, 3 octombrie 2017, § 82). Astfel, o normă nu poate fi declarată neconstituțională doar pentru că judecătorii se confruntă cu o problemă juridică nouă, care nu a fost clarificată încă prin interpretare judiciară.

21. În orice caz, deși ține de competența instanțelor de judecată să interpreteze și să clarifice normele legale penale, acestea **nu** sunt îndreptățite să recurgă la **o interpretare extensivă defavorabilă** a legii penale. O asemenea abordare este interzisă de articolul 22 din Constituție și de articolul 7 din Convenția Europeană. În consecință, cerința interpretării stricte a normei penale urmărește protecția persoanei împotriva arbitrarului.

22. Pe de altă parte, Curtea a constatat în analiza sa abstractă cu privire la previzibilitatea dispozițiilor contestate că, în varianta anterioară, escrocheria era definită ca „dobândirea ilicită a bunurilor altei persoane prin înșelăciune sau abuz de încredere”. Testul timpului a arătat că aceste dispoziții legale au condus, prin formularea lor vagă, la instituirea unei practici judiciare prin care unele persoane erau trase la răspundere penală pentru simplul fapt al neexecutării obligațiilor civile. Această interpretare extensivă defavorabilă a legii penale a fost constatată de către Curtea Supremă de Justiție în jurisprudența sa. Ea a casat mai multe decizii ale instanțelor ierarhic inferioare, menționând, între altele, că nimeni nu poate fi privat de libertatea sa din simplul motiv că nu este în măsură să execute o obligație contractuală (a se vedea Dosarul nr. 1ra-1644/14, 16 decembrie 2014; 1ra-940/2017, 25 iulie 2017; Dosarul nr. 1ra-9/2018, 2 februarie 2018).

23. Astfel, Curtea admite că prin noua redacție a articolului 190 alin. (1) din Codul penal a fost detaliată latura obiectivă a infracțiunii de escrocherie,

legislatorul urmărind scopul eliminării acestei interpretări extensive defavorabile.

24. Textul „inducerea în eroare a unei sau a mai multor persoane prin prezentarea ca adevărată a unei fapte mincinoase sau ca mincinoasă a unei fapte adevărate, în privința naturii, calităților substanțiale ale obiectului, părților (în cazul în care identitatea acestora este motivul determinant al încheierii actului juridic) actului juridic nul sau anulabil, ori dacă încheierea acestuia este determinată de comportamentul dolosiv sau viclean” conduce la ideea că consimțământul victimei este viciat la momentul încheierii actului juridic prin manopere frauduloase comise cu intenție de către autorul infracțiunii. Autorul îi creează victimei o reprezentare falsă a realității. Astfel, Curtea nu poate reține argumentul autorului sesizării potrivit căruia normele contestate creează riscul ca orice neexecutare a obligațiilor cu caracter civil să fie calificată în baza articolului 190 din Codul penal. **Neexecutarea obligațiilor care derivă dintr-un contract încheiat nu poate fi calificată ca infracțiune de escrocherie dacă nu s-a stabilit că s-au folosit manopere frauduloase față de creditorul obligației până la și pentru încheierea contractului.** În acest sens, nu se poate afirma aplicabilitatea articolului 1 din Protocolul nr. 4 adițional la Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

25. De asemenea, Curtea nu poate reține argumentul autorului sesizării potrivit căruia legislatorul a generat o suprapunere între răspunderea civilă (*i.e.* sancțiunea nulității actului juridic) și cea penală. Este adevărat că condițiile în baza cărora poate fi imputată infracțiunea de escrocherie sunt similare cu cazurile de nulitate a contractului viciat de eroare și a contractului încheiat prin dol, prevăzute la articolele 227 și 228 din Codul civil. Totuși, între aceste instituții există deosebiri. Eroarea ca viciu de consimțământ poate fi invocată și în cazul în care ambele părți au avut o falsă reprezentare a împrejurărilor la încheierea unui act juridic, precum și în cazul în care o parte co-contractantă s-a aflat în eroare din cauze obiective, nu neapărat din cauza inducerii sale în eroare. Însă, în cazul escrocheriei, elementul subiectiv al acestei infracțiuni constă în intenția directă. Autorul este conștient că induce în eroare și că prin acest fapt produce o pagubă, în vederea realizării unui folos material injust (intenție calificată prin scop). Totuși, escrocheria, așa cum este reglementată în articolul 190 alin. (1), prezintă similitudini cu instituția dolului civil, care presupune, de asemenea, o inducere în eroare. Diferența constă în faptul că, în cazul escrocheriei, autorul urmărește **obținerea unui profit în dauna patrimoniului altei persoane**, iar nu simpla viciere a consimțământului pentru a determina o persoană să încheie un act juridic. De altfel, potrivit articolului 228 alin. (1) din Codul civil, instituția dolului civil operează și în cazul în care autorul dolului estimează că încheierea actului juridic este avantajoasă pentru cealaltă parte.

26. Mai mult, Curtea reține că articolul 190 din Codul penal nu constituie singura normă care sancționează un „dol penal” (a se vedea în acest sens: articolul 238, dobândirea creditului, împrumutului sau despăgubirii/indemnizației de asigurare prin înșelăciune; articolul 255 în

ipoteza inducerii în eroare a clienților, care reprezintă, în sine, forme speciale ale escrocheriei). Legislatorul a stabilit prin chiar norma de incriminare limitele în care consimțământul viciat determină intervenția dreptului penal. Astfel, sarcina de a constata dacă fapta imputată persoanei constituie un „dol penal” îi revine, în ultimă instanță, judecătorului care judecă cauza penală. De asemenea, având în vedere că în astfel de cazuri este înaintată, de regulă, și o acțiune civilă, judecătorul care judecă cauza penală poate anula actul juridic încheiat prin dol și poate restabili situația anterioară încheierii contractului. Cu alte cuvinte, nu este necesară constatarea de către o instanță civilă a nulității actului juridic încheiat prin dol pentru a putea pune în mișcare o cauză penală.

27. Având în vedere cele menționate, Curtea conchide că excepția de neconstituționalitate este nefondată.

Din aceste motive, în baza articolului 26 din Legea cu privire la Curtea Constituțională și a articolelor 61 alin. (3) și 64 din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională

DECIDE :

1. *Se declară inadmisibilă* sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a textului „în privința naturii, calităților substanțiale ale obiectului, părților (în cazul în care identitatea acestora este motivul determinant al încheierii actului juridic) actului juridic nul sau anulabil, ori dacă încheierea acestuia este determinată de comportamentul dolosiv sau viclean care a produs daune considerabile” din articolul 190 alin. (1) din Codul penal, ridicată de către dl judecător Victor Sandu, în dosarul nr. 1-880/2018, pendinte la Judecătoria Chișinău, sediul Centru.

2. Prezenta decizie este definitivă, nu poate fi supusă nici unei căi de atac, intră în vigoare la data adoptării și se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

Președinte

Mihai POALELUNGI

*Chișinău, 15 noiembrie 2018
DCC nr. 126
Dosarul nr. 152/G*